

Тема 27.

Післявоєнна відбудова і розвиток України в 1945 – початку 1950-х рр.

ПЛАН

- Пovoєнні адміністративно-територіальні зміни
- Зовнішньополітична діяльність УРСР.
- Відбудова промисловості.
- Радянізація західних областей України.
- Розгортання ідеологічних кампаній.

Етапи розвитку СРСР у повоєнні роки

Дати:

- 1945 р. – входження Закарпаття до складу УРСР;
- квітень 1945 р. - Україна співзасновниця ООН;
- березень 1946 р. – «саморозпуск» УГКЦ;
- 1946-1947 рр. - голод в Україні;
- квітень-липень 1947 р. - операція «Вісла».

Персоналії:

- Й.Сліпий, О. Гончар, В. Сосюра.

Поняття та терміни:

- «відбудова», «операція «Вісла», «ждановщина», «лисенківщина», «холодна війна»

Повоєнні адміністративно – територіальні зміни

- 16 серпня 1945 р. – між СРСР і Польською Республікою було укладено договір щодо радянсько-польського держкордону. Кордон мав проходити в основному по “лінії Керзона”, з відхиленням на схід (тобто на користь Польщі) 5 – 8 км., а в деяких місцях на 17 км.(Немерів, Ялунка) і 30 км.(район Солонія і м. Крилов). Остаточо радянсько-польський кордон було розмежовано в 1951р., коли на прохання Польщі відбувся обмін прикордонними ділянками, майже однаковими за площею.
- 29 червня 1945 р. договір між Чехословаччиною та СРСР було юридично закріплено рішенням I з'їзду делегатів Народних комітетів Закарпатської України про з'єднання Закарпатської України з УРСР (від 26.11.1944 р.).
- Радянсько-румунський договір від 10.02.1947 р., юридично закріплював право УРСР на Північну Буковину, Хотинщину, Ізмаїльщину в рамках радянсько – румунської угоди від 28.06.1940р.

В результаті всіх цих змін кордонів, відбулось розширення території УРСР до 603,7 тис. км²., а населення збільшилося на 7 млн. чол. Намітились умови для консолідації і розвитку українського народу, піднесення його національної свідомості.

ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ. 1921-1954 рр.

Масштаб 1:8 000 000

Столиця
Української Радянської
Соціалістичної Республіки

ХАРКІВ до липня 1934 р.
КИЇВ з липня 1934 р.

- Кордони Української СРР за Ризьким мирним договором Радянської Росії та Української СРР з Польщею (18.03.1921 р.)
- 1939 Землі Західної України, возз'єднані з УСРР у вересні-листопаді 1939 р.
- 1940 Північна Буковина та південна частина Бессарабії, включені до складу УСРР у червні-серпні 1940 р.
- Територія, яка входила до складу УСРР до 02.08.1940 р. (дата утворення Молдавської Радянської Соціалістичної Республіки)
- 1945 Закарпатська Україна, возз'єднана з УСРР за договором між Чехословаччиною та СРСР, підписаним 29.06.1945 р.

- Територія, передана Польській Народній Республіці за договором про радянсько-польський кордон між СРСР і ПНР, підписаним 16.08.1945 р.
- 1954 Кримська область, передана за рішенням Верховної Ради СРСР із РРФСР до складу УСРР 19.02.1954 р.
- Сучасні кордони держав

Зовнішньополітична діяльність

- 27 січня 1944 р. пленум ЦК ВКП(б) розглянув і ухвалив пропозицію РНК СРСР щодо розширення прав союзних республік у сфері міжнародних відносин.
- 28 січня – 1 лютого 1944 р. X сесія Верховної Ради СРСР прийняла закон про перетворення Наркомату закордонних справ із загальносоюзного на союзно-республіканський.
- 4 березня 1944 р. Верховна Рада УРСР прийняла закон про утворення Народного Комісаріату закордонних справ республіки. Його очолює Д. Мануїльський.

Організація Об'єднаних Націй (ООН) – міжнародна організація, створена у 1945 р. з метою підтримки миру та безпеки у світі.

Квітень 1945 р. – Україна співзасновниця ООН.

- **Дмитро́ Мануїльський**
- міністр закордонних справ УРСР (1944-53 рр.).

Втрати УРСР

- Демографічні втрати: 9 млн. чол.
- Скорочення трудових ресурсів
- Матеріальні втрати: 1,2 трильйона крб. (100 мільярдів доларів)
- Було знищено 714 міст і містечок, 28 тисяч сіл, зруйновано 2 мільйона будинків, внаслідок чого понад 10 млн. людей залишились бездомними
- Втрати в економіці: знищено більше як 16 тис. промислових підприємств і 28 тис. колгоспів та 870 радгоспів

- **П'ятирічка відбудови** – 4-та п'ятирічка (1946-1950 рр.), головним завданням якої була відбудова зруйнованого війною народного господарства.
- - валова продукція промисловості у **1950 р. - 113% від рівня 1940 р.**;
- - першочергове відновлення важкої промисловості, транспорту, енергетики, будівництво нових заводів;
- - *відбудова легкої промисловості і сільського господарства,*
- - *відродження культурно-освітньої сфери.*

УССР Сталинская область Апрель 1947 г.		УССР Сталинская область Апрель 1947 г.	
КАРТОЧКА НА ХЛЕБ		КАРТОЧКА НА ХЛЕБ	
норма 800 г в день		норма 800 г в день	
Ф. и. о.		Ф. и. о.	
При утере не возобновл.		При утере не возобновл.	
апрель 10	апрель 10	апрель 20	апрель 20
пятьсот ХЛЕБ	триста ХЛЕБ	пятьсот ХЛЕБ	триста ХЛЕБ
апрель 9	апрель 9	апрель 19	апрель 19
пятьсот ХЛЕБ	триста ХЛЕБ	пятьсот ХЛЕБ	триста ХЛЕБ
апрель 8	апрель 8	апрель 18	апрель 18
пятьсот ХЛЕБ	триста ХЛЕБ	пятьсот ХЛЕБ	триста ХЛЕБ

Голод в Україні 1946-1947 рр.

Голод 1946–1947 років

Причини	Повоєнна руїна. Відбудова промисловості за рахунок сільського господарства. Запровадження величезних податків для селян. Розширення посівних площ і нереальні плани хлібозаготівлі. Повна реквізиція продовольчих ресурсів села. Експорт зерна за кордон. Посуха, неврожай, недорід
Масштаби	Більшість східних і частина південних областей України
Наслідки	Масова втеча селян у міста. Застосування закону від 7.08.1932 р. про «п'ять колосків», засуджено тисячі колгоспників. Померло близько 1 млн осіб, зафіксовано випадки людоїдства. Майже 3 млн осіб хворіли на дистрофію, анемію
Голод подолано після жнив 1947 р. Тільки тоді розпочинається відбудова села	

Особливості відбудови народного господарства України у перші повоєнні роки

Відбудова народного господарства у визволених від ворога районах України розпочалася ще в роки війни. У травні 1945 р. було відбудовано 30% зруйнованих промислових потужностей

Програму відродження економіки України було викладено в «Законі про п'ятирічний план відбудови і розвитку народного господарства Української РСР на 1946-1950 рр.», прийнятому в серпні 1946 р. VIII сесією Верховної Ради УРСР

Першочергові завдання п'ятирічки

Відродження важкої промисловості, транспорту, енергетики. В ці галузі спрямовувалося 88% капіталовкладень

Проблеми капіталовкладень для відбудови

Поставки за рахунок репарацій з Німеччини, допомога з-за кордону були незначними

США відмовили у наданні кредитів СРСР, який не став учасником плану Маршалла

Основним джерелом інвестицій були внутрішні резерви

Завдання п'ятирічки в галузі промисловості

На кінець п'ятирічки в Україні планувалося доведення валової промислової продукції до 113% проти 1940 р.

Особливості реалізації завдань

Розвиток важкої промисловості відбувався за рахунок легкої, сільського господарства, науки і культури, які фінансувалися за залишковим принципом

Якщо на Заході і в Японії післявоєнна відбудова промисловості здійснювалася на базі прогресивних технологій і науки, то в СРСР досягнення НТП впроваджувалися повільно

Процес індустріалізації на Західній Україні

- Значно вищі, ніж у східних регіонах УРСР темпи промислового розвитку.
- суттєві якісні зміни у традиційних галузях західноукраїнських земель. Продукція лісової промисловості стала базою для розвитку місцевих галузей – деревообробної, паперової, хімічної.
- Поява нових галузей промисловості: машинобудівної та приладобудівної – на Львівщині; взуттєвої та трикотажної – у Прикарпатті; рибопереробної – в Ізмаїльській обл. та ін.
- Відкриття у західноукраїнському регіоні значних родовищ корисних копалин: 1946 – 1949 рр. у Дрогобицькій області розвідані газові родовища, які мали союзне значення.

Особливістю політичного життя у Західній Україні

- було формальне представництво у владних структурах місцевого населення, яке, як правило, висувалося на другорядні посади і могло певною мірою активно впливати на розвиток подій лише на рівні села або району.
- 1950 р. із 23 тис. членів львівської обласної організації КП(б)У місцеве населення становило лише 10%.
- В свою чергу у номенклатурі обкомів партій Західної України, місцеві працівники становили тільки 12,1%. Причина: недовіра КП(б)У.

КОЛГОСПНИКИ!

ЧЕТВЕРТА П'ЯТИРІЧКА — це повний
ГРАБІЖ ВАШОГО ХЛІБА, це ГОЛОДНІ
ТРУДОДНІ! САБОТУЙТЕ КОЛГОСПНІ РО-
БОТИ!

ХЛІБ ПРАЦЮЮЧИМ!
ГЕТЬ СТАЛІНСЬКУ „ТРУДОВУ ДИС-
ЦИПЛІНУ“

ХАЙ ЖИВЕ ВІЛЬНЕ КОРИСТУВАННЯ
ПРАЦЮЮЧИХ ПРОДУКТАМИ СВОЇ ПРАЦІ!
НА БОРОТЬБУ ЗА УКРАЇНСЬКУ СА-
МОСТІВНУ СОБОРНУ ДЕРЖАВУ!

Українські революціонери.

Ліквідація Української греко-католицької церкви.

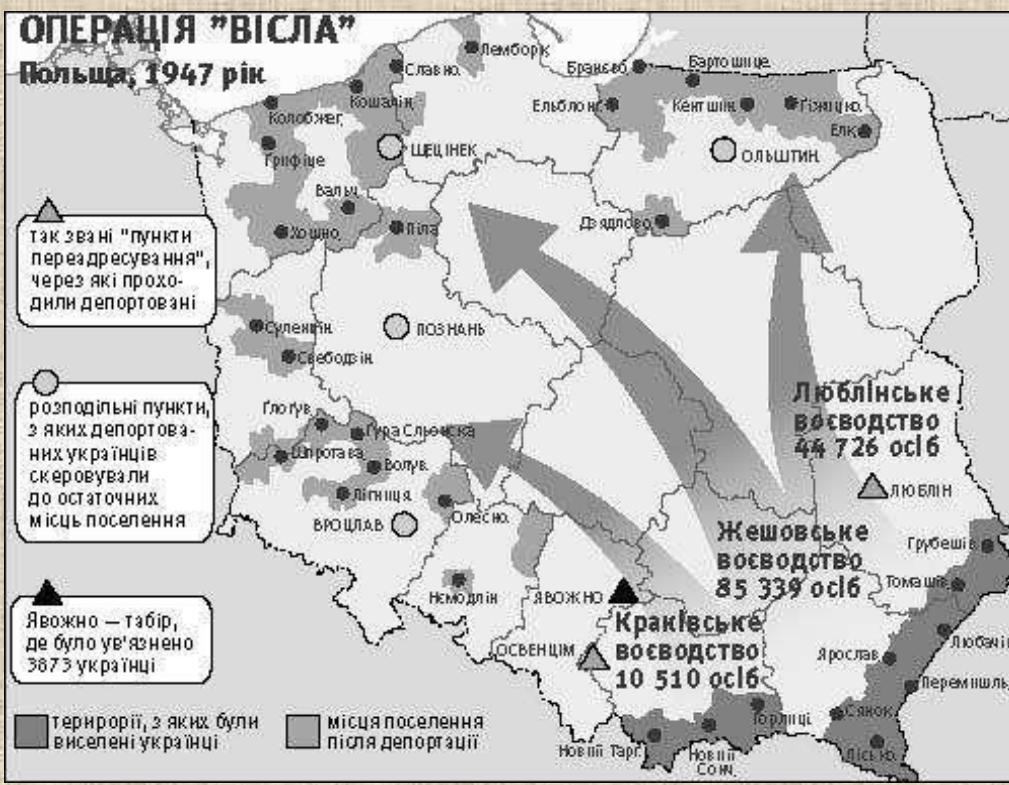
- **1946 р.** -Львівський собор, який скасував Берестейську церковну унію 1596 р.
- проголосив возз'єднання греко-католицької церкви з російською православною;
- УГКЦ змушена піти в підпілля.

Йосиф Сліпий (1892-1984)

- Митрополит Української греко-католицької церкви.

Боротьба ОУН-УПА

- Активну боротьбу у підпіллі продовжувала ОУН, яка діяла паралельно з УПА.
- Боротьба УПА, яку підтримували широкі верстви місцевого населення, набула з боку НКВД тотального характеру і велось надзвичайно жорстоко.
- Між 1946 і 1949 рр. було вислано до Сибіру близько 500 тис. західних українців.

Квітень-липень 1947 р. - операція «Вісла».

- примусова депортація українців з етнічних територій (Лемківщини, Підляшшя і Холмщини) на території польської держави, що до 1945 р. належали Німеччині, а також у різні регіони СРСР.
- здійснена комуністичним керівництвом СРСР, Польщі, Чехословаччини.

Рохгортання ідеологічних кампаній

- Перший її етап в Україні проходив під гаслом боротьби проти “націоналізму” і наступив він після вересневого 1947 р. пленуму правління Спілки письменників України .
- Другий етап кампанії морально – політичного тиску на суспільство відкриває розгорнута наприкінці 1948 р. боротьба проти “низькопоклонства” перед Заходом, а згодом – і проти “космополітизму”.

- **Ждановщина** – ідеологічна кампанія в СРСР, розгорнута у **1946-1949 рр. у галузі науки, літератури, культури та мистецтва.**

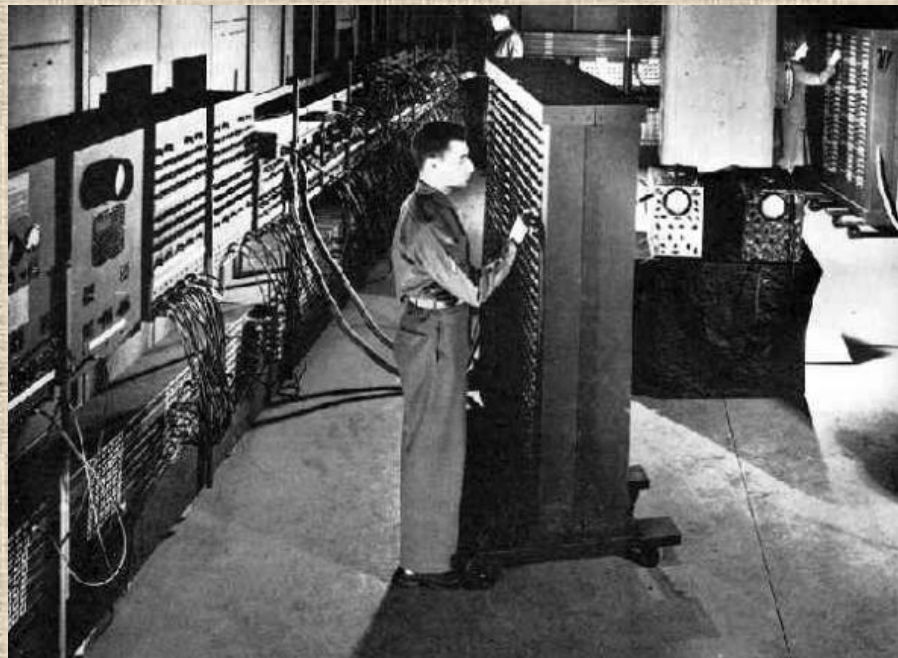
- критика діяльність інститутів історії України та історії української літератури, редакцій газет і журналів, видатних діячів української культури.
- від прізвища секретаря ЦК ВКП(б) з питань ідеології **А. Жданова;**
- **Мета:** посилення контролю над творчими процесами в галузі культури, придушення національно-визвольного руху та проявів української самостійницької ідеї.

- **Лисенківщина** – політична кампанія з переслідування групи генетиків і тимчасової **заборони генетики.**

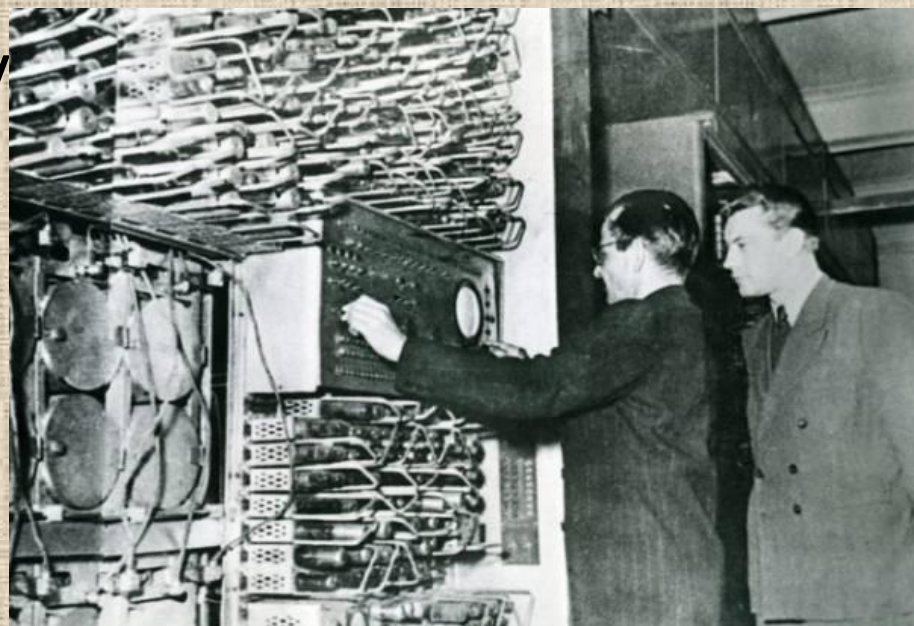
- назва походить від прізвища радянського академіка **Т. Лисенка.**

- У 1946 р. - запущено перший в СРСР атомний реактор.

- У 1948-1950 рр. - виготовлено першу в Європі електронну цифрову обчислювальну машину

- У 1949 р. - вперше одержали важкий азот.

Література

- Бойко О. Історія України – К., 1999.- С. 418 – 439.
- Історія України: Курс лекція .У 2т. – Т.2. – С. 355 – 403.
- Історія України /Під ряд. В.А. Смолія . – К.,1997. – С. 326 – 340.
- Авторхаков А. Імперія Кремля. – М.: Минск 1991.
- Воронов І., Пилявець Ю. Голод 1946 – 1947. – К., 1991.
- Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація // Вітчизна. – 1990. – №5–7.
- Коваль М. Українська РСР у період відбудови і розвитку народного господарства, 1945 – 1955рр. // УІЖ. – 1990. №4.
- Курносів Ю. Суспільно – політичний розвиток Української РСР в 50- і – І половині 60-х рр. // УІЖ – 1990. – №5.